

Netwerkagenda Erfgoedbeoefening

Meedoen met de Netwerkagenda Erfgoedbeoefening

*Een werkdocument met ambities en
mogelijke doelen*

VERSIE 0.1 | OKTOBER 2026

Dit werkdocument is een open uitnodiging aan iedereen om mee te denken over erfgoedzorg voor, door en met de samenleving. Centraal staat de vraag hoe de agenda van overheden, instellingen, vrijwilligersorganisaties en anderen die erfgoed-beoefenaars ondersteunen voor de komende jaren er uit zou moeten zien. Het gaat over ambities, uitdagingen, kansen en wat praktisch haalbaar is. Denk ook mee!

Cultureel erfgoed wordt gemaakt, beheerd en verzorgd door mensen. Omdat ze het belangrijk vinden voor hun identiteit en doorgeven aan volgende generaties. Zes miljoen Nederlanders zijn bovendien in hun vrije tijd actief betrokken bij erfgoed. Ze zijn vrijwilliger in een museum, onderhouden een traditie of ambacht, zetten zich in voor herbestemming van een monument, etc. Ze dragen daarmee bij aan behoud van erfgoed, én ook aan sociale samenhang, welzijn, en een prettige leefomgeving. Hun inzet, hun stem en inbreng is belangrijk voor de erfgoedzorg. In de Netwerkagenda Erfgoedbeoefening staan zij daarom centraal.

Met de Netwerkagenda willen de deelnemende organisaties al die mensen die zich inzetten voor erfgoed nog beter ondersteunen. Ook willen zij hen meer invloed geven op de manier waarop we met elkaar de erfgoedzorg in het Koninkrijk der Nederlanden organiseren. Hoe kunnen overheden en instellingen (nog) beter samen werken met erfgoedgemeenschappen en samen zorgen voor cultureel erfgoed?

De Netwerkagenda Erfgoedbeoefening is een initiatief van OCW, RCE, KIEN, OPEN en het LKCA. Voluit: het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, het Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed Nederland, de koepel van provinciale erfgoedhuizen OPEN en het Landelijk Kenniscentrum Cultuureducatie en Amateurkunsten. De Netwerkagenda is bovendien onderwerp van bestuurlijk overleg met IPO en VNG, zodat ook provincies en gemeenten zijn aangehaakt.

Wat nu op papier staat, is een eerste concept van de agenda. De initiatiefnemers bouwen daarbij voort op alles wat in de afgelopen jaren al is bereikt, bijvoorbeeld onder de vlag van het Faro-programma. Maar ze benoemen ook waar volgens het erfgoedveld nog kansen liggen. Met een enquête, de Velduitvraag Faro, zijn dit voorjaar zoveel mogelijk betrokkenen gevraagd naar hun doelen voor de uitvoering van het Verdrag van Faro in de komende jaren. Dit werkdocument is dan ook een eerste groslijst met ambities en mogelijke doelen voor de toekomst. Maar daarmee is het nog niet af. Iedereen die wil, kan nog agendapunten aandragen!

De Netwerkagenda kent drie ambities:

1. Erfgoedgemeenschappen beter ondersteunen
2. De zorg voor erfgoed delen
3. Bijdragen aan de samenleving vergroten

Op dit moment is het vooral belangrijk om een goed beeld te krijgen van alle doelen en wat belangrijk wordt gevonden. De komende maanden worden daarnaast gesprekken gevoerd met het erfgoedveld om te kijken welke doelen als eerste opgepakt kunnen worden en wie waaraan kan bijdragen. De initiatiefnemers willen voor de zomer 2027 de agenda in de steigers hebben staan.

Hoe kan ik mee doen?

Iedereen kan op het Faro-platform via een formulier een reactie geven op de voorgestelde ambities en mogelijke doelen voor de toekomst. Kijk hiervoor op <https://faro.cultureelerfgoed.nl>. Liever een keer bellen of elkaar online spreken? Dat kan ook. Stuur dan een mail naar faro@cultureelerfgoed.nl.

Ook worden tot de zomer van 2027 met enige regelmaat bijeenkomsten georganiseerd waar de Netwerkagenda wordt besproken, of waar een onderwerp verder wordt uitgediept. Zodra deze bekend zijn, staan ze op het Faro-platform vermeld.

Wat ging eraan vooraf?

Hoe wij omgaan met erfgoed is de afgelopen jaren in beweging. Er wordt gezocht naar manieren om de erfgoedzorg participatiever, democratischer en meerstemmiger te maken. Deze beweging is er al langer, maar kreeg de wind in de zeilen toen Nederland het Unesco-verdrag voor Immaterieel Erfgoed en het Verdrag van Faro van de Raad van Europa omarmde. In de afgelopen jaren hebben steeds meer overheden, erfgoedinstellingen, opleidingen, erfgoedgemeenschappen en anderen verkend wat deze internationale erfgoedverdragen voor hen betekenen.

Dit brede erfgoedveld benoemde in 2022 drie richtinggevende principes voor de toekomst die goed bij beide verdragen passen:

Meedoen mogelijk maken door fysieke en digitale toegang tot erfgoed voor iedereen, maar ook mogen meebepalen en gelijkwaardig samenwerken;

Openstaan voor verschillende erfgoedopvattingen en nieuwe vormen van erfgoed. En ruimte bieden aan kennis van inwoners;

Verbinden van erfgoed met maatschappelijke doelen, zoals het verbeteren van sociale cohesie en welzijn.

In al deze principes gaat het over de mensen die een oud gebouw, museumstuk, traditie of landschap koesteren. Dus over de mensen die het erfgoed als het ware dragen en er betekenis aan geven. De drie principes nodigen uit om nog eens

goed te kijken hoe iedereen betrokken is of kan worden bij het cultureel erfgoed van diens keuze. Om goed te kijken naar wat mensen belangrijk vinden, of diegene er nu voor gestudeerd heeft of niet. En naar wat cultureel erfgoed kan betekenen voor de mensen. Die uitnodiging is de rode draad in de Netwerkagenda Erfgoedbeoefening.

Waar willen we samen aan werken?

Ambities en mogelijke doelen

1

Betere ondersteuning erfgoedgemeenschappen

2

De zorg voor erfgoed meer delen

3

Bijdragen aan de samenleving

Betere ondersteuning erfgoedgemeenschappen

Toelichting

Erfgoedgemeenschappen, -vrijwilligers en -beoefenaars zijn net als erfgoedprofessionals een belangrijke bron en drager voor erfgoed. Zonder hun belangstelling en inzet verliest erfgoed zijn betekenis. Welke ondersteuning vragen zij en hoe kunnen instellingen en overheden hen daar bij helpen?

1.1 Knelpunten

Mogelijke doelen

Beoefenaars van erfgoedpraktijken en vrijwilligersorganisaties willen hun passie voor erfgoed centraal stellen, maar zijn veel tijd en energie kwijt met andere zaken. In eerdere enquêtes geven ze aan daar graag ondersteuning bij te krijgen.

Regeldruk

Erfgoedgemeenschappen ervaren steeds meer druk vanuit administratief/ bestuurlijke regels (AVG, UBO-register, verzekeringen, e.d.), regels rond activiteiten (vergunningen, veiligheidsprotocollen, e.d.) en subsidieprocedures (criteria en verantwoording).

Huisvesting

Er zijn meer geschikte plekken nodig om elkaar te ontmoeten en met erfgoed bezig te zijn. En betaalbaar!

Actieve leden

Veel gemeenschappen hebben moeite om actieve en vooral ook jongere leden/vrijwilligers aan zich te binden en om bestuursfuncties te vervullen.

Financiering

Regelingen passen niet altijd bij de wensen en mogelijkheden van erfgoedgemeenschappen. De procedures zijn tijdrovend en ingewikkeld. En er is weinig ervaring met andere financieringsstrategieën. Zie ook kopje "Fondsen" bij ambitie 2.

Aanvullingen:

1.2 Daadkracht en deskundigheid

Mogelijke doelen

Erfgoedgemeenschappen geven aan zich verder te willen ontwikkelen en hun stem laten horen aan tafels waar beslissingen worden genomen die hen raken. Waar vragen ze om?

Deskundigheidsbevordering

Handreikingen, trainingen en workshops aanbieden die passen bij de vragen uit het veld en bestaand aanbod goed ontsluiten.

Lerende netwerken/alliantievorming

Lerende netwerken en/of allianties opzetten rond concrete vragen van meerdere erfgoedgemeenschappen.

>

Betere ondersteuning erfgoedgemeenschappen

Plek aan tafel

Hulp bij het wegwijs worden in democratische processen en procedures van overheden en instellingen: Hoe kom je als erfgoedgemeenschap aan tafel? Hoe komt jouw punt op de agenda? Zie ook kopje "Beleid" bij ambitie 2.

Waardering

Gezien, erkend en gewaardeerd worden is een belangrijke drijfveer voor de inzet van erfgoedvrijwilligers en beoefenaars.

Aanvullingen:

1.3 Gedeelde voorzieningen

Om voorzieningen betaalbaar en toegankelijk te houden, is het de moeite waard om na te denken over slimme manieren om ze te delen en bestaande voorzieningen beter te ontsluiten.

Mogelijke doelen

Samen investeren

Wat kan er misschien op regionaal of provinciaal niveau worden georganiseerd aan gezamenlijke voorzieningen, zoals scanners, transcriptie-apparaat, abonnementen, software, servercapaciteit, e.d.

Kennis- en datasystemen erfgoedprofessionals

Hoe kunnen gemeenschappen hier makkelijker gebruik van maken?

Aanvullingen:

Niet alles kan zomaar opgelost worden, maar het delen van de vraag is een eerste begin.

We moeten kiezen welke doelen als eerste worden opgepakt. En hoe! Niet alles kan en niet alles kan tegelijk.

Wat moet er nog meer op de agenda?

De zorg voor erfgoed meer delen

Toelichting

Hoe kunnen overheden en instellingen hun processen participatiever en democratischer maken, de samenwerking tussen erfgoedprofessionals en gemeenschappen gelijkwaardiger inrichten en hoe kunnen zij ruimte maken voor een breder, dynamischer en integraler erfgoedbegrip? Dat vraagt om aanpassingen van beleid en regelgeving, werkwijzen, kaders, criteria, en zelfs opvattingen, normen en waarden.

2.1 Beleid, regelgeving en processen

Erfgoedgemeenschappen vragen om een grotere mate van betrokkenheid bij beleid en regelgeving en bij processen en activiteiten in de uitvoering. Ze willen een plek aan tafel en actief meedenken en -werken. Dit is ook een belangrijk uitgangspunt in het Verdrag van Faro dat Nederland gaat ratificeren.

Mogelijke doelen

Beleidsontwikkeling, -uitvoering en -agendering

Hoe kan het perspectief van erfgoedgemeenschappen een vaste plek krijgen in beleidsprocessen? Bijvoorbeeld door het stimuleren van participatieve processen, structurele samenwerkingsvormen, en bottom-up agendering?

Erfgoedprocessen

Bij welke erfgoedprocessen is meer participatie op zijn plaats? Bij het inventariseren, waarderen, selecteren, beheren, presenteren e.d. van

roerend en onroerend erfgoed? Of bijvoorbeeld bij het ontwerp van procedures, methodieken en kaders?

Monitoring

Wat moet er worden gemonitord om relevante beleidsinformatie te krijgen?

Aanvullingen:

Als u het voor
het zeggen heeft,
wat gaan we
dan anders
doen?

Wat kan
morgen al?

2.2 Veranderende erfgoed opvattingen en -praktijken

De afgelopen jaren is er meer aandacht gekomen voor de “verhalende” waarden van erfgoed en voor relatief onbekend en niet gezien erfgoed dat voor beoefenaars en gemeenschappen wel van belang is. Hoe gaat de gevestigde erfgoedpraktijk hiermee om? Hoe vertaalt deze toegenomen aandacht zich de komende jaren naar kaders, criteria, instrumenten en voorzieningen? Welke belangrijke nieuwkomers en veranderingen in het erfgoeddenken vragen aandacht?

Mogelijke doelen

Oral history

Toenemende interesse in oral history als cultureel erfgoed in de vorm van getuigenissen en levensverhalen en als methode om verschillende perspectieven toe te voegen aan erfgoed.

Gemeenschapsarchieven

Toename van het aantal gemeenschapsarchieven: archiefmaterialen, objecten en verhalen die door gemeenschappen zelf verzameld of toegankelijk gemaakt worden omdat ze hun geschiedenis vertellen. Van the House of HIV tot het Moslimarchief.

De zorg voor erfgoed meer delen

Immateriële waarden

Toegenomen waardering voor “zachte waarden” van roerend en onroerend erfgoed als dragers van verhalen en betekenissen.

Ondervertegenwoordigde erfgoedgemeenschappen

Toegenomen waardering in de erfgoedpraktijk voor cultureel erfgoed van op dit moment ondervertegenwoordigde gemeenschappen, zoals migrantengemeenschappen en gemeenschappen uit de koloniale diaspora.

Burgerkennis

Toegenomen waardering voor kennis van niet betaalde (ervarings) deskundigen.

Aanvullingen:

2.3 Veranderende Uitvoeringspraktijk

Het Verdrag van Faro en het Unesco-verdrag voor Immaterieel Erfgoed vragen om andere accenten in de uitvoeringspraktijk van overheden en instellingen en een verbreding van activiteiten.

Mogelijke doelen

Bestuurlijke inzet en afspraken

Hoe kunnen landelijke overheden, provincies, eilandbesturen en gemeenten een gezamenlijke visie en ambitie ontwikkelen m.b.t. de veranderingen in de erfgoedzorg en ondersteuning van erfgoedbeoefening en samen de uitvoering ter hand nemen?

Implementatie gemeenten

Wat kunnen lokale overheden doen om het Verdrag van Faro en het Unesco-verdrag voor Immaterieel Erfgoed uit te voeren?

Gemeenschapskracht

Hoe kunnen overheden gemeenschapskracht inzetten voor de doelstellingen in bijvoorbeeld hun ruimtelijk beleid, of beleid op het gebied van weerbaarheid en veiligheid? En hoe kunnen zij gemeenschappen in hun kracht zetten?

Erfgoedcoaches

Hoe kan de ondersteuning van erfgoedgemeenschappen op provinciaal niveau (erfgoedhuizen) en lokaal niveau (cultuurcoaches) duurzaam en op een voor iedereen toegankelijke manier worden georganiseerd?

Loodsen en begeleiden

Hoe kunnen overheden en instellingen initiatieven van erfgoedbeoefenaars en vrijwilligers begeleiden en hen door de organisatie langs verschillende afdelingen loodsen?

Fondsen

Hoe kunnen fondsen de toegankelijkheid (ook voor informele initiatieven) verbeteren, procedures vereenvoudigen, en voor de erfgoedpraktijk belangrijke aspecten, zoals continuïteit van activiteiten, een plek geven?

Aanvullingen:

Wat zijn goede voorbeelden?

De zorg voor erfgoed meer delen

2.4 Onderwijs en deskundigheidsbevordering

Het Verdrag van Faro en het Unesco-verdrag Immaterieel Erfgoed vragen ook om nieuwe vaardigheden van erfgoedprofessionals, uitwisseling van ervaringen en overdracht van kennis. Hier kan de komende jaren op verschillende manieren invulling aan worden gegeven.

Mogelijke doelen

Scholing erfgoedambtenaren en erfgoedprofessionals

Bijvoorbeeld door het curriculum voor (toekomstige) erfgoedambtenaren en -professionals te laden met kennis en vaardigheden.

Lerende netwerken

Door het opzetten en faciliteren van lerende netwerken rond concrete veranderopgaven voor overheden, instellingen en gemeenschappen.

Lessen Faro-initiatieven

Door de ervaringen van gesubsidieerde Faro-initiatieven breed te delen.

Aanvullingen:

Aanvullingen:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Bijdragen aan de samenleving

Toelichting

Cultureel erfgoed is een bron van inspiratie voor ruimtelijke ontwikkelingen, draagt bij aan welzijn en is ondersteunend aan processen van bijvoorbeeld heling en gemeenschapsvorming. Hoe kan deze maatschappelijke rol van erfgoed worden versterkt?

3.1 Argumentatie

Met name als het gaat om de verbinding met sociaal maatschappelijke vraagstukken ontbreekt het nog aan voldoende aantoonbare resultaten en inzicht in de manier waarop cultureel erfgoed kan worden ingezet.

Mogelijke doelen

Impactmodellen

Kan met impactmodellen de maatschappelijke waarde zichtbaar en meetbaar worden gemaakt?

Voorbeelden

Ook goede voorbeelden kunnen overtuigen. Wat is er nodig om ze te ontsluiten?

Aanvullingen:

3.2 Verbinding met sociaal domein

Hoewel in de dagelijkse praktijk op projectbasis verbindingen ontstaan, is er nog geen sprake van structurele samenwerkingen tussen overheden en instellingen in het erfgoeddomein en het sociaal domein.

Mogelijke doelen

Verbindingen leggen

Hoe kunnen duurzame verbindingen worden gelegd? Welke netwerken en welke beleidsdoelstellingen zijn interessant?

Aanvullingen:

Aanhaken bij kunst en cultuur

In bijvoorbeeld de podiumkunsten wordt al veel meer samengewerkt met het sociaal domein. Kan worden geleerd van de manier waarop makers in het cultuurdomein dit doen?

Wat werkt het beste?

Bijdragen aan de samenleving

3.3 Verbinding met ruimtelijke domein

Sinds begin deze eeuw wordt cultureel erfgoed al intensiever betrokken bij ontwikkelingen in de leefomgeving. Hoe kunnen erfgoedvrijwilligers en gemeenschappen hun kennis inbrengen en zo nodig opkomen voor hún erfgoed?

Mogelijke doelen

Participatie in de leefomgeving

Hoe kunnen erfgoedgemeenschappen onder de nieuwe Omgevingswet hun stem laten horen en hun kennis inbrengen als hun leefomgeving verandert? Of bij plannen om hun wijk te verbeteren.

Aanvullingen:

3.4 Toegang tot erfgoed

Het recht op cultuur is een mensenrecht; het recht om vrijelijk deel te nemen aan het culturele leven en te genieten van kunst en wetenschap. Dat geldt ook voor cultureel erfgoed. Daarbij is bijvoorbeeld de fysieke, informatieve en sociale toegang tot erfgoed van belang.

Mogelijke doelen

Erfgoededucatie

Hoe kan erfgoededucatie op primair en voortgezet onderwijs hieraan bijdragen en welke rol hebben overheden en erfgoedinstellingen daarin?

Aanvullingen:

Schurend erfgoed

Hoe gaan overheden en instellingen om met cultureel erfgoed dat “schuurt” met veranderende normen en waarden over bijvoorbeeld dierenwelzijn en veiligheid en met nieuwe perspectieven op gebeurtenissen in het (recente) verleden.

Reageren of aanvullingen doorgeven?

Dat kan op het Faro-platform: <https://faro.cultureelerfgoed.nl>

Colofon

Versie 0.1 van de Netwerkgenda Erfgoedbeoefening is opgesteld door de Directie Erfgoed & Kunsten van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, het Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed Nederland, de koepel van provinciale erfgoedhuizen OPEN en het Landelijk Kenniscentrum Cultuureducatie en Amateurkunst.

Het document is een eerste concept van ambities en mogelijke opgaven. Het bouwt voort op de ervaringen van de afgelopen jaren met de implementatie van het Verdrag van Faro van de Raad van Europa en het Unesco-verdrag Immaterieel Erfgoed, maar staat ook open voor nieuwe inbreng, zoals de resultaten van de in voorjaar 2026 gehouden Velduitvraag Faro. Deze eerste versie is daarom nadrukkelijk een werkdocument en nodigt uit tot reactie.

Amersfoort, oktober 2026

Redactie

Machteld Linssen

Vormgeving

Studio Menno van der Veen

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed

Postbus 1600

3800 BP Amersfoort

www.cultureelerfgoed.nl

info@cultureelerfgoed.nl

KIEN

Kenniscentrum
Immaterieel
Erfgoed
Nederland

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

K^L
C
A

OPEN